

ДОХОДИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ: КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Розглянуто необхідність побудови науково обґрунтованої класифікації доходів, виходячи із соціальної та економічної сутності даної категорії

Постановка проблеми. Дохід є складною економічною категорією, що проявляється через множину існуючих видів ознак та підходів при їх класифікації. Дане різноманіття свідчить про значний рівень суб'єктивності та неузгодженості наукових розробок. Це все зумовлює існування сукупності непорозумінь у тлумаченнях понять, значну відірваність теорії від практики в даному питанні та ряд інших негативних явищ. За таких умов актуальним є питання уточнення підходів до класифікації доходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним та методичним проблемам класифікації об'єктів бухгалтерського обліку, зокрема доходів присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених та дослідників, зокрема Ф.Ф. Бутинець, М.А. Вахрушина, С.Ф. Голов, З.В. Задорожний, Л.В. Нападовська, та ін.

Метою дослідження є проведення критичного аналізу існуючих підходів до класифікації доходів з метою вибору оптимальної кількості класифікаційних ознак в контексті забезпечення різновекторних запитів користувачів облікової інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою побудови класифікації доходів для цілей управління процесом їх формування та розподілу з оптимальною кількістю класифікаційних ознак, а також оптимізації державної політики в цьому напрямі розглянемо поняття “класифікація” та основні положення на яких ґрунтується процес її побудови.

Класифікація (лат. classis – розряд, facio – роблю) – розподіл предметів певного роду на класи відповідно з найбільш суттєвими ознаками, притаманними предметам даного роду та таким, що відрізняють їх від предметів іншого роду, при цьому кожний клас займає в системі, що отримана, певне постійне місце та, в свою чергу, поділяється на підкласи [13, с. 6].. Класифікація допомагає всебічно охарактеризувати суть досліджуваного об'єкта і його прояви, а тому набула широкого використання в науках, як найпоширеніший засіб узагальнення та систематизації об'єктів, процесів, явищ, що досліджуються.

При цьому класифікація повинна відповідати наступним вимогам:

- підмножини, на які ділиться множина, не повинні перетинатися (містити спільні елементи);
- в сумі підмножини повинні дати вихідну множину об'єктів;
- кожен елемент повинен входити тільки в один клас;
- ділення множин на групи повинно здійснюватись за однією ознакою [14, с. 55].

Таким чином, класифікацію можна вважати науково обґрунтованою та правильною, якщо вона відповідає вище вказаним ознакам.

Класифікація представляє цінність не лише в теоретичному плані, але й в практичному. Адже, віднесення доходу до невідповідної групи може вплинути на об'єкт оподаткування, порядок застосування податкових пільг, на преміювання працівників з одного боку, а з іншого – класифікація доходів за цілим рядом напрямів забезпечить можливість контролювати дотримання прав економічними агентами.

Проведене дослідження показує, що для класифікації доходів автори застосовують різноманітні класифікаційні ознаки, за якими виділяють понад 103 їх види (табл. 1). При цьому, запропоновані класифікації враховують лише економічний зміст об'єкту, нехтуючи в більшості випадків його соціальним значенням.

Таблиця 1. Порівняльна класифікація доходів

Вид доходу	Зайдель Х., Теммен Р. [8, с. 116]	Правдюк Н.Л. [12, с. 333]	Бутинець Ф.Ф. [2]	Добринін А.І., Тарасевич А.С. [15, с. 460]	Лачінов Ю.Н. [9, с. 36]	Базильов Н.І., Бондар А.В., Гурко С.П. [16, с. 463]	Андросов А.М., Выкулова Е.В. [1, с. 697]	Друрі К. [6, с. 42-48]	Климко Г.Н., Нестеренко В.П., Каніщенко Л.О. [11, с. 305]	Вахрушина М.А. [3]	Нападовська Л.В. [10]	Голов С.Ф. [4]	Задорожний З.В. [7, с. 97-100]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<i>Залежно від фактору виробництва</i>													
Дохід у вигляді заробітної плати та посадового окладу	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дохід у вигляді орендної плати	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відсотковий дохід	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Підприємницький прибуток у вигляді залишкового доходу	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

<i>За видами діяльності</i>													
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>
Реалізаційні	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Операційні	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Фінансові	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Чистий дохід (овиручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідно до їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Інші фінансові доходи відповідно до їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Інші	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Звичайні	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Надзвичайні	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Залежно від права власності</i>													
Дохід від капітального майна	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Дохід від трудової діяльності	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Процент	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Рента	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
<i>За каналами надходження</i>													
Трудовий дохід	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Підприємницький дохід	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Дохід від власності	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Соціалізований дохід	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Дохід від тіньової економіки	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
<i>Доходи від операцій, не пов'язаних з реалізацією</i>													
Операційні доходи	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Позареалізаційні доходи	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
<i>З метою контролю</i>													
Регульовані доходи	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Нерегульовані доходи	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Контрольовані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
Неконтрольовані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
<i>З метою прийняття рішень</i>													
Доходи, що беруться в розрахунок	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+
Доходи, що не беруться в розрахунок	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+
Постійні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Змінні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Умовно-постійні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Умовно-змінні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Релевантні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Нерелевантні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Безповоротні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Доходи минулого періоду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Маржинальні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Середні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Дійсні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Можливі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
<i>Залежно від виробництва</i>													
Інкрементні (прирістні, диференціальні) доходи	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Маржинальні (граничні) доходи	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Доходи від основного виробництва	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Доходи допоміжних, підсобних виробництв в розрізі їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Доходи обслуговуючих господарств відповідно до їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>З метою визначення фінансових результатів</i>													
Вичерпані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Невичерпані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Прямі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Непрямі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Основні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Накладні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Доходи на продукцію	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Доходи періоду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Одноразові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
Комплексні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-
<i>За видами обліку</i>													
Доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Валові доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Залежно від процесу реалізації</i>													
Доходи від реалізації активів відповідно до їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Позареалізаційні доходи відповідно до їх видів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За періодом формування доходу</i>													
Дохід звітного періоду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід минулого періоду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За плановістю доходу</i>													
Плановий дохід	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Неплановий дохід	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Відповідно до структури доходу за будівельними контрактами</i>													
Контрактна ціна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Відхилення від контрактної ціни	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Претензії	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Заохочувальні виплати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За ступенем оподаткування доходу</i>													
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товар, робіт, послуг)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товар, робіт, послуг)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За видом доходу</i>													
Дохід від реалізації окремих видів оборотних активів, продукції, товарів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від реалізації окремих видів робіт і послуг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від реалізації окремих видів необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від здавання окремих видів майна в оренду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від користування корпоративними правами на окремо взяті підприємства	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від безповоротної фінансової допомоги окремих осіб	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від курсових різниць за розрахунками з окремими дебіторами і кредиторами	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За впливом інфляційних процесів</i>													
Номинальний дохід	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Реальний дохід	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За ступенем деталізації доходу</i>													
Дохід від діяльності робітника	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності бригади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності цеху, дільниці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності будівельної організації	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності відкритих і закритих акціонерних товариств, до яких належать будівельні організації	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності корпорацій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід від діяльності всіх підприємств будівельної галузі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>За періодичністю доходу</i>													
Дохід за день	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід за тиждень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід за декаду	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід за місяць	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід за квартал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Дохід за рік	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
<i>Без виділення класифікаційної ознаки</i>													
Номинальний дохід	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Загальний дохід	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Граничний дохід	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Реальний дохід	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Сукупний дохід	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Первинні доходи	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дохід, що знаходиться у розпорядженні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-

Зокрема, досліджуючи питання класифікації доходів виявлено наступні підходи щодо класифікаційних ознак.

Вахрушина М.А. [3], проф. Л.В. Нападовська [10], доц. С.Ф. Голов [4] з метою визначення фінансового результату виділяють наступні види доходів: вичерпані, невичерпані, прямі, непрямі, основні, накладні, доходи на продукцію, доходи періоду, одноелементні та комплексні доходи. Підхід даних авторів подібний до західної концепції управлінського обліку, і просто екстраполює види витрат, що впливають на трактування доходів.

З метою прийняття рішень дані автори виділяють постійні, змінні, умовно-постійні, умовно-змінні, релевантні, нерелевантні, безповоротні, маржинальні, середні, дійсні, можливі доходи та доходи минулого періоду. Друрі К. [6] за цією ж ознакою виділяє лише два види доходів: ті, що беруться в розрахунок і ті, що не беруться в розрахунок. Існує методологічна невизначеність і у нормативних актах. Так, норми податкового законодавства оперують поняттям “валові доходи”, в той же час при складанні фінансової звітності в дану економічну категорію вкладається зовсім інший зміст (валовий дохід – різниця між виручкою від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг за мінусом непрямих податків та інших вирахувань з доходу).

Слід акцентувати увагу на проблемі віднесення доходів до одного із класифікаційних групувань. Межі групувань мають бути чітко визначеними або залежними від будь-яких умов. Так, маржинальні доходи, одними авторами (Вахрушиною М.А. [3], проф. Л.В. Нападовською [10], доц. С.Ф. Головим [4]) виділяються за ознакою прийняття рішень, в той же час цей вид доходів К. Друрі [6] класифікує за ознакою залежності від виробництва, – це не відповідає науковим вимогам побудови класифікації.

Сучасна економічна думка розглядає дохід у відповідності з використанням факторів виробництва, тобто праці, землі та капіталу. Використання фактору виробництва стикається з таким поняттям як власність, що призводить до ототожнення видів доходів за цими двома ознаками. Лачінов Ю.Н. [9, с. 36] залежно від права власності виділяє доходи від капітального майна та доходи від трудової діяльності,

З.В. Задорожний деталізує доходи до рівня діяльності робітника [7, с. 99], а Х. Зайдель, Р. Теммен [8, с. 116] залежно від фактору виробництва наводять наступні види доходів: дохід у вигляді заробітної плати та посадового окладу, дохід у вигляді орендної плати, відсотковий дохід, підприємницький прибуток у вигляді залишкового доходу. З огляду на це можна стверджувати, що види доходів, які розглядаються авторами, подібні, але у першого автора вона представлені за більш узагальненим підходом.

Хоча питанням класифікації доходів приділяється багато уваги їх важко використовувати для цілей бухгалтерського обліку, прийняття управлінських рішень через наявну невизначеність ознак класифікації, перетин видів доходів за різними ознаками та міжвидові перетини.

Враховуючи те, що система бухгалтерського обліку повинна задовольняти потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів шляхом представлення необхідної інформації, бухгалтер зобов'язаний організувати облік доходів за такими аналітичними розрізами, які дозволили б надавати інформацію на конкретний запит, а також, враховуючи соціальні протиріччя між безпосередніми власниками, управлінським персоналом та робітниками, забезпечувати оптимізацію вказаних протиріч через економічні важелі в процесі розподілу доданої вартості.

Наявність вищезазначених проблемних питань зумовлює необхідність побудови класифікації доходів для цілей бухгалтерського обліку, що забезпечить виконання його завдань з одночасним посиленням соціального та економічного ефектів, що зумовлені його функціонуванням.

До ознак, які впливають на організацію та ведення бухгалтерського обліку доходів належать: характер оподаткування доходу, види діяльності. Ознаки, що виступають чинниками підвищення ефективності управління діяльністю суб'єктами господарювання та доходами зокрема через можливість впливу на види доходу: час виникнення доходу, забезпеченість грошовими коштами або їх еквівалентами. Ознаки за якими здійснено класифікаційне групування у взаємозв'язку та взаємозалежності створюють можливість провадження гуманної соціально-орієнтованої політики всередині підприємства (табл. 2).

Таблиця 2. Класифікація доходів для цілей бухгалтерського обліку та управління

Ознака класифікації	Вид доходу	Характеристика
1	2	3
За видами діяльності	Від звичайної діяльності: Операційні доходи	Доходи, отримані в ході операційної діяльності
<i>Продовження табл. 2</i>		
1	2	3
	Фінансові доходи	Доходи, отримані в результаті зміни розміру та складу власного та позикового капіталу підприємства (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників (засновників))
	Інвестиційні доходи	Доходи, отримані в результаті реалізації тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів
	Від надзвичайної діяльності: надзвичайні доходи	Доходи, отримані в результаті подій або операцій, які чітко відрізняються від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вони будуть повторюватися періодично або в кожному наступному звітному періоді
Для цілей оподаткування	Доходи, що підлягають оподаткуванню	Складові визначені законодавством
	Неоподатковувані доходи	Не враховуються при визначенні бази оподаткування
За можливістю здійснення впливу	Релевантні доходи	Доходи, що залежать від прийняття рішень
	Нерелевантні доходи	Доходи, що не залежать від прийняття рішень
	Маржинальний дохід	Дохід, представлений як різниця між виручкою від реалізації та змінними витратами
За часом виникнення	Поточні (звітні) доходи	Знайшли відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку
	Бюджетні доходи	Передбачені у відповідних планах, бюджетах та розраховані на підставі даних аналізу, прогнозів тощо
	Доходи майбутніх періодів	Доходи, отримані протягом попереднього або поточного звітного періоду, але які належать до наступних звітних періодів
За забезпеченістю	Покриті доходи	Вид доходу, за яким відбулося надходження грошових коштів або їх еквівалентів у звітному періоді
	Непокриті доходи	Вид доходу, за яким не відбулося надходження грошових коштів або їх еквівалентів у звітному періоді

Практичне підтвердження та соціальне значення запропонованої класифікації для цілей бухгалтерського обліку та для виконання ним його завдань, в тому числі забезпечення соціального захисту економічних агентів наведено в табл. 3.

Запропонована класифікація приведе у відповідність інформаційні потоки, що дозволить аналізувати, по-перше, результативність функціонування суб'єкта господарювання в розрізі видів звичайної діяльності (операційної, інвестиційної та фінансової); по-друге, створить засади для визначення внеску працівників у доходну частину підприємства та створить умови для провадження пропорційної даному внеску мотиваційної політики; надасть можливість керівництву в оперативному режимі визначати доцільність того чи іншого проекту та відслідковувати відхилення від бюджетних показників; створить засади для відстеження надходження грошових коштів та їх еквівалентів внаслідок раніше визнаних доходів.

Отже, запропонована класифікація доходів забезпечить надання достовірної інформації для різних груп користувачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження дійшли наступних висновків.

По-перше, аналіз існуючих класифікацій доходів виявив порушення загальних правил побудови науково-обґрунтованих класифікацій, що зумовлено наявністю міжвидових перетинів за різними класифікаційними ознаками. Це, в свою чергу, викликає методологічну неточність, неповноту та складність практичного їх застосування.

По-друге, впровадження у практику господарювання розробленої класифікація доходів на основі узагальнення існуючих і теоретичного обґрунтування запропонованих ознак (виділено ознаки: вид діяльності; для цілей оподаткування; можливість здійснення впливу; час виникнення; забезпеченість), дозволить усунути неконвенційність понятійного апарату, деталізувати об'єкти бухгалтерського відображення та підвищити ефективність управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андросов А.М., Викулова Е.В. Бухгалтерський учет. – М.: Андросов, 2000. – 1024 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2006. – 832 с.
3. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: Учебник для вузов. – М.: ЗАО “Финстатинформ”, 2000. – 533 с.
4. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет. – К.: “Скарби”, 1998. – 384 с.
5. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

6. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет: Учебн. Пособие для вузов / Пер. с англ. под ред. Н.Д. Эриашвили; Предисловие проф. П.С. Безруких. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 783 с.

7. Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 336 с.

8. Зайдель Х., Теммен Р. Основы учения об экономике. Пер. с нем. – М.: “Дело ЛТД”. – 1994. – 400 с.

9. Лачинов Ю.Н. Новейшая социально-политическая экономика: Инновационное учебное пособие для преподавателей и студентов, ученых и аспирантов, деятелей образования и науки. – М.: Компания Спутник+, 2004. – 104 с.

10. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Наукове видання – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.

11. Основы економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / Г.Н. Климко, В.П. Нестеренко, Л.О. Каніщенко та ін.; За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – К.: Вища шк., 1994. – 559 с.

12. Правдюк Н.Л. Тенденції розвитку фінансового обліку в агропромисловому виробництві. – К.: ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2005. – 420 с.

13. Розова С.С. Классификационная проблема в современной науке. – Новосибирск: Наука, 1986. – 224 с.

14. Український радянський енциклопедичний словник: в 3-х т. / Редкол.: ... А.В. Кудрицький та ін. – 2-ге вид. – К.: Голов. ред. УРЕ. 1987. – Т. 2. Каліграфія. – 736 с.

15. Экономическая теория / Под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича: Учебник для вузов. – СПб: Изд. СПбГУЭФ, Изд. “Питер Паблишинг”, 1997. – 480 с.

16. Экономическая теория: Учебник. 2-е изд. Перераб. и доп. / Н.И. Базылев, А.В. Бондарь, С.П. Гурко и др.; Под ред. Н.И. Базылева, С.П. Гурко. – Мн.: БГЭУ, 1997. – 550 с.

соціально значення запропонованої класифікації доходів для цілей бухгалтерського обліку та управління

Вид доходу	Характеристика виду доходу	Рахунок	Практичне та соціальне значення
1	2	3	4
<i>За видами діяльності</i>			
Операційні доходи	Включає доходи від реалізації та інші операційні доходи (дохід від реалізації іноземної валюти, одержані штрафи, пені, неустойки, дохід від списання кредиторської заборгованості, дохід від безоплатно одержаних оборотних активів та ін.	Облік ведеться на рахунках 70 “Дохід від реалізації”, 71 “Інші операційні доходи” з використанням відповідних субрахунків	Надання інформації за відповідними розрізами (видами діяльності), що забезпечує прийняття ефективних рішень щодо управління господарською діяльністю підприємства
Фінансові доходи	Формуються з доходів від інвестицій в асоційовані підприємства, доходів від спільної діяльності, доходів у вигляді одержаних дивідендів, відсотків та ін.	Облік ведеться на рахунках 72 “Дохід від участі в капіталі” та 73 “Інші фінансові доходи” з використанням відповідних субрахунків	
Інвестиційні доходи	Пов’язані з реалізацією фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів, безоплатним одержанням активів та ін.	Облік ведеться на рахунку 74 “Інші доходи” з використанням відповідних субрахунків	
Надзвичайні доходи	Формуються від доходів, пов’язаних з відшкодуванням збитків від надзвичайних подій та інших доходів, які виникають внаслідок операцій, що підпадають під визначення надзвичайних подій	Рахунок 75 “Надзвичайні доходи” з використанням відповідних субрахунків	
<i>Для цілей оподаткування</i>			
Доходи, що підлягають оподаткуванню	Складові визначені законодавством	Рахунки класу 7 “Доходи і результати діяльності”	Дозволяє встановити розмір доходу, що підлягатиме оподаткування, що дозволить сформувати доходну частину бюджету, та раціональний розподіл на макрорівні
Неоподатковувані доходи	Не враховуються при визначенні бази оподаткування		

<i>За можливістю здійснення впливу</i>			
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Релевантні	На величину цих доходів менеджер може здійснювати суттєвий вплив	Облік ведеться на рахунках 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інший операційний дохід за винятком субрахунку 718 “Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів, 72 Дохід від участі в капіталі”. 732 “Відсотки одержані” та ін.	Впливає на економічну безпеку підприємства та як наслідок на економічний та соціальний ефект від господарювання для економічних агентів
Нерелевантні	Величина доходу не залежить від рішень керівництва	718 “Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів”, 731 “Дивіденди одержані” та ін.	
Маржинальний дохід	Дохід, представлений як різниця між виручкою від реалізації та змінними витратами	Розрахункова величина, яка отримується шляхом віднімання від суми за К-т 70 Дохід від реалізації” суми ПДВ, непрямих податків (рах 641 “Розрахунки за податками”) та змінних витрат	Дозволяє визначити частину доходу, що залишається після покриття змінних витрат (тобто тих, що змінюються зі зміною фактору виробництва) з метою впливу на частку постійних витрат, що не залежать від зміни фактору виробництва та визначити канали розподілу залишкової частини доходів (премії, привласнення тощо)
<i>За часом виникнення</i>			
Поточні (звітні)	Знайшли відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку	Рахунки класу 7 “Доходи і результати діяльності”	Дозволяють встановити відхилення від завданих параметрів та їх причини, що впливає на мотиваційну політику підприємства
Бюджетні	Передбачені у відповідних планах, бюджетах та розраховані на підставі даних аналізу, прогнозів тощо	Не відображаються в системі рахунків бухгалтерського обліку	Є базою для виміру ефективності діяльності всіх ланок управління та відповідних центрів відповідальності
Доходи майбутніх періодів	Вид доходу, який відноситься до іншого періоду	Відображається на балансовому рахунку 69 “Доходи майбутніх періодів”	Забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат
<i>За забезпеченістю</i>			
Покриті	Вид доходу, за яким відбулося надходження грошових коштів або їх еквівалентів у звітному періоді	Розрахункові величини на підставі розрізів аналітики	Дозволяє відстежити рух грошових коштів та їх еквівалентів, а також приймати управлінські рішення з врахуванням впливу парадоксів, пов’язаних з категорією “дохід”
Непокриті	Вид доходу, за яким не відбулося надходження грошових коштів або їх еквівалентів у звітному періоді		